

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО ВИБОРЧОГО ПРАВА В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Наталія Олегівна ЧУДИК,

*кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри
конституційного,
адміністративного та
фінансового права
Тернопільського національного
економічного університету*

Принцип загального виборчого права знаходить своє відображення в законодавстві всіх демократичних держав сучасності, як правило, на рівні конституційних та спеціальних виборчих законів відповідних держав.

Законодавством країн членів Європейського Союзу (далі – ЄС) передбачено три основні умови наявності у особи виборчого права на загальнодержавних виборах – досягнення визначеного конституціями або відповідними виборчими законами віку, наявність громадянства та повної дієздатності. У переважній більшості країн ЄС мінімальний вік, з якого виникає право обирати, становить 18 років. До винятків можна віднести Австрію (19 років), Кіпр (21 рік) та Італію (в Італії право обирати сенаторів мають громадяни, яким на день проведення виборів виповнилось 25 років). Можливість участі іноземців у загальнодержавних виборах на законодавчому рівні допускається лише у двох країнах – Ірландії та Іспанії, які можуть надати виборчі права іноземцям або за принципом взаємності, або у випадках, передбачених спеціальними законами.

По суті, закріплення принципів виборчого права, в тому числі принципу загальності, на конституційному рівні є визнанням їх важливості. Досить поширеною практикою визначення принципу загального виборчого права в конституціях є його відображення в розділі (главі), яка визначає основоположні права та свободи людини.

Вважаємо за доцільне розглянути особливості загального виборчого права в окремих країнах ЄС.

Звертаємо увагу, що у Конституції Італійської Республіки загальне виборче право закріплено в Розділі 1 «Політичні права та обов'язки» Глави 1 «Права та обов'язки громадян». Відповідно до статей 48 та 51 Конституції Італії, будь-який громадянин, чоловік або жінка, який досяг повноліття, має право голосу. Це здійснення є громадянським обов'язком. Закон встановлює вимоги та умови для громадян, які проживають за кордоном, для здійснення свого права голосу та гарантує, що це право є ефективним. Право голосу не може бути обмежене, крім випадків цивільної недієздатності або в наслідок безповоротного покарання, або у випадках моральної негідності, встановлених законом. Будь-який громадянин будь-якої статі має право на державні посади та обирається на позиції на рівних умовах, відповідно до умов, встановлених законом [1]. Зазначені норми Основного Закону Італійської Республіки, крім визначення загальних умов набуття права голосу, таких як вік та громадянство, додатково наголошують на відсутності статевого цензу, встановлюють, що право голосу не може бути обмежене, крім встановлених законом випадків, і регламентують можливість для громадян, що проживають за кордоном реалізувати право голосу відповідно до норм закону. Зазначені конституційні норми також містять посилання й на інші закони, що свідчить про те, що зазначене в них змістове визначення загального виборчого права не є вичерпним, чи потребує деталізації окремих аспектів.

Наприклад, Конституція Чеської Республіки, , закріплює загальне виборче право у Главі 2 «Законодавча влада» та Главі 7 «Територіальне самоврядування». Так, відповідно до статей 18 та 102 цих глав Основного Закону Чеської Республіки, вибори до Палати депутатів, до Сенату та членів представництв здійснюються таємним голосуванням на основі загального, рівного та прямого виборчого права. Право обирати має кожний громадянин Чеської Республіки, який досягнув 18 років [2]. Враховуючи те, що загальне виборче право не тільки пов'язане з виборчими правами громадян, а його закріплення має безпосередній вплив на формування органів державної влади, принцип загального виборчого права

доволі часто закріплюється в розділі (главі), яка визначає державний лад та основні положення про державу.

Конституція Швейцарської Конфедерації у Главі 1 «Загальні положення» Розділу 4 «Люди та кантони» встановлює, що усі швейцарські громадяни, старші вісімнадцяти років, якщо вони не позбавлені правоздатності через психічні захворювання або психічну нездатність, мають політичні права у федеральних справах. Усі громадяни можуть брати участь у виборах до Національної ради та у федеральних народних виборчих дільницях, а також запускати або підписувати популярні ініціативи та запити на проведення референдумів у федеральних справах (стаття 136) [3].

Загальноприйнятими випадками закріплення загального виборчого права в конституціях зарубіжних держав є його відображення одночасно в декількох розділах (главах) конституцій. Так, у статті 28 Розділу II «Федерація і землі» Основного Закону Федеративної Республіки Німеччини визначено, що в землях, округах та громадах народ повинен мати представництво, яке створене шляхом загальних, прямих, вільних, рівних та таємних виборів. На виборах в округах та громадах правом обирати та бути обраним наділені, відповідно до права ЄС, також особи, які мають громадянство однієї з держав, що входять до ЄС. Відповідно до статті 38 Основного Закону Німеччини 1949 р., депутати Німецького Бундестагу обираються шляхом загальних, прямих, вільних, рівних і таємних виборів. Право обирати мають особи, які досягли вісімнадцятирічного віку; право бути обраним – особи, які досягли віку повноліття. Подробиці встановлюються федеральним законом [4, с. 147]. Крім цього, у Розділі «Перехідні та прикінцеві положення» у статті 137 визначено, що пасивне виборче право чиновників, державних службовців, професійних військових і найманих на строк солдат-добровольців, а також суддів в Федерації, землях та громадах може бути обмежено законом [5]. Отже, Конституція Федеративної Республіки Німеччина закріплює, поряд з іншими принципами виборчого права, принцип загального виборчого права і доволі розширено визначає його зміст, а також містить посилання на федеральні закони, які

розкривають його зміст ще більш широко та встановлюють певні обмеження.

Проте, Конституція Бельгії лише опосередковано говорить про наявність у її громадян загального виборчого права у розділі I «Бельгійці та їх права», пов'язуючи виборчі права із статусом громадянина. Так, у статті 8 Конституції, поряд з нормою про набуття статусу громадянина встановлено, що конституція та інші закони, що стосуються політичних прав, встановлюють, крім цього статусу, необхідні умови для здійснення цих прав. Поряд з цим, зазначена норма визначає, що закон може, відповідно до міжнародних та наднаціональних зобов'язань Бельгії, встановити право голосу для громадян ЄС, які не є громадянами Бельгії. Правом голосування, про яке йдеться в попередньому пункті, може бути наділено законом жителів Бельгії, які не є громадянами держави-члена ЄС, на умовах та відповідно до умов, передбачених таким законом. У статті 61 Розділу III «Влада» Конституції Бельгії визначено, що члени Палати представників обираються безпосередньо громадянами, які не досягли вісімнадцятирічного віку і не підпадають під категорію виключень, передбачених законом.

Аналіз законодавства зарубіжних країн дає підстави для висновку про те, що у більшості країн принцип загального виборчого права закріплений як на конституційному рівні, так і у спеціальних виборчих законах (окремих для кожних виборів) або кодифікованих актах. Водночас закріплений в конституціях цих держав принцип загального виборчого права має декларативний характер, а його зміст не завжди розкривається. Проте в спеціальних виборчих законах та кодифікованих актах принцип загального виборчого права отримує більш детальне розкриття свого змісту, яке полягає у встановленні умов, відповідно до яких особи мають можливість реалізувати своє право обирати та бути обраним.

Список використаних джерел:

1. Constitution of the Italian Republic. Given in Rome on this 27th of December 1947. URL: https://www.senato.it/documenti/repository/istituzione/costituzione_inglese.pdf

2. Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992. URL: <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

3. Federal Constitution of the Swiss Confederation of 18 April 1999 (Status as of 23 September 2018). URL: <https://www.admin.ch/opc/en/classifiedcompilation/19995395/index.html>

4. Конституції зарубіжних країн: навч. посіб. / авт.-упоряд. В.О. Серьогін, Ю.М. Коломієць, О.В. Марцеляк; за заг. ред. В.О. Серьогіна. Харків: ФІНН, 2009. 664 с.